

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-607-2-2>

**FORMATION OF HISTORICAL COMPETENCE
OF PROSPECTIVE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN GENERAL
SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS PURSUANT
TO THE LAW OF UKRAINE «ON THE FUNDAMENTALS
OF THE STATE POLICY OF NATIONAL MEMORY
OF THE UKRAINIAN PEOPLE»**

**ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАКЛАДУ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В СВІТЛІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПАМ'ЯТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ»**

Lekar A. M.

*Higher Category Teacher-
Methodologist of Social and Economic
Disciplines
Communal institution "Balta
Pedagogical Vocational College"
Balta, Ukraine*

Лекар А. М.

*викладач-методист соціально-
економічних дисциплін вищої
категорії
Комунальний заклад «Балтський
педагогічний фаховий коледж»
м. Балта, Україна*

Війна за Незалежність України з 2014 р. спонукала українських законодавців до прийняття низки нормативно-правових актів, які визначають юридичні акценти оцінювання минулого та сучасного протистояння з державою-агресором: «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ ст.», «Про основи національного спротиву», «Про вчинення російською федерацією геноциду в Україні», «Про використання політичним режимом російської федерації ідеології расизму, засудження засад і практик расизму як тоталітарних і людиноненависницьких» та ін. [2; 3; 5; 6].

29 серпня 2025 р. Президент України підписав Закон України № 4579-IX від 21 серпня 2025 р. «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу», метою якого є подолання російської імперсько-тоталітарної спадщини, зменшення розбіжностей у сприйнятті минулого в суспільстві, усунення впливу держави-агресора в інформаційній, освітній і культурній сферах та сприяння зміцненню єдності України. Закон визначає пріоритети держави в меморативній політиці, протистоянні рашистській пропаганді, сприяє порозумінню українців навколо складних питань минулого,

консолідації суспільства навколо спільної історії, цінностей та розширює інструментарій історичної освіти всіх рівнів – «необхідність ухвалення цього акту обумовлена збройною агресією російської федерації проти України, яка супроводжується маніпуляціями історичними фактами, спотворенням подій історії українського народу та активним використанням пропаганди» [4].

Коротко відстежимо деякі новели цього «меморативного закону», що віднайдуть відображення, зокрема, в процесі формування предметно-методичної історичної компетентності майбутніх вчителів початкових класів закладу загальної середньої освіти, достатньої для досягнення завдань громадянської та історичної освітньої галузі: насамперед, на нормативно-правовому рівні визначено назву сучасної російсько-української війни – «Війна за Незалежність України – боротьба за незалежність, суверенітет, територіальну цілісність та недоторканність України проти агресії російської федерації, яка розпочалась 19 лютого 2014 року...» [4].

Закон закріплює визначення терміну «рашизм» (вперше введений в правове поле Постановою ВРУ від 02.05.2023 № 3078-IX: «Про використання політичним режимом російської федерації ідеології рашизму, засудження засад і практик рашизму як тоталітарних і людиноненависницьких»), як «новий різновид тоталітарної ідеології та практик, які лежать в основі режиму, сформованого у державі-агресорці та ґрунтуються на традиціях російського шовінізму й імперіалізму, практиках комуністичного режиму СРСР та націонал-соціалізму (нацизму)» [2; 4].

Закон визначає сучасну війну «наслідком послідовної російської імперської політики, спрямованої на заперечення та знищення української державності та ідентичності Українського народу», наголошуючи на державі-агресорці як історичному перманентному ворогові України та невідповідності сучасної війни [4].

Закон вводить у правове поле низку термінів: історична анти-українська пропаганда, злочини проти українського народу, місце пам'яті Українського народу та ін. Так, у відповідності до закону: «національна пам'ять – збережена Українським народом сукупність знань, уявлень та ціннісних оцінок тих подій минулого, які справили вирішальний вплив на його історію, самоідентифікацію, державотворення та/або сприймаються в суспільстві як найбільш значущі» [4].

Суб'єктами політики національної пам'яті позиціонуються, серед інших, заклади освіти, які, у відповідності до статті 18, в межах своїх повноважень, наскрізно «...реалізують комеморативні та інші заходи у сфері національної пам'яті, у тому числі з відзначення ювілейних, пам'ятних та історичних дат, увічнення пам'яті осіб, визначених...

законом; проводять і сприяють проведенню наукових і краєзнавчих досліджень; ініціюють створення та вживають заходів для збереження місць пам'яті...» [4].

Комеморативні заходи проводяться з метою вшанування історичних подій та/або осіб, сприяють, з позицій сучасної методики навчання історичної та громадянської освітньої галузі, формуванню партисипативності здобувачів освіти, зростання ступеню їх залученості та активної участі в житті школи, територіальної громади, громадянського суспільства, держави, формуванню історичного, критичного мислення, національної ідентичності, громадянськості, патріотизму тощо [7, с. 41].

Відповідно до статті 15 Закону передбачено «включення до стандартів освіти, типових освітніх програм, модельних навчальних програм із предметів громадянської та історичної освітніх галузей питань збереження національної пам'яті» [4]. В Комунальному закладі «Балтський педагогічний фаховий коледж», для прикладу, виконання даної норми досягається, зокрема, введенням в навчальний план дисципліни «Історія: український спротив», яка актуалізує як внутрішні соціальні протестні рухи, так й тисячолітню боротьбу Українського народу із зовнішніми завойовниками, сприяє збереженню пам'яті про історію українського державотворення, етапи боротьби за відновлення державності, формуючи історичну компетентність майбутніх вчителів початкової школи [1].

Важливим орієнтиром для освітнього процесу є конкретизація рекомендацій щодо увічнення пам'яті про осіб, «які брали участь у захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, опорі тоталітарним режимам, зокрема у Війні за Незалежність України, борців за незалежність України у ХХ ст.; осіб, які здійснили героїчний вчинок, звершення в ім'я Батьківщини; осіб, які здійснили вагомий внесок у розбудову Української держави, підтримання міжнародного миру і безпеки, зміцнення міжнародного авторитету України; осіб, які зробили значний особистий внесок у захист політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвиток української науки, культури» [4].

Закон також посилює статус Українського інституту національної пам'яті, який вже давно є надійним науково-методичним ресурсом для освітян України в проведенні комеморативних заходів [5].

Аналізований закон не звужує академічну свободу у дослідженні минулого, навпаки, стаття 5 визначає основні принципи державної політики національної пам'яті Українського народу, серед яких: науковість і дотримання історичної достовірності, свобода академічної дискусії та суспільного діалогу, політична неупередженість та ін. [4]. Історична політика в демократичній Україні не має перетворитись

у контрзаходах рашистській пропаганді на ідеологію, але протистояти імперським ідеологемам науковими наративами.

Отже, довгогочікуваний Закон України «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу» доповнює попередні «меморативні закони», спрямовує політику на відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу, дослідження та популяризацію історії України, потенціює та спрямовує освітній процес на формування історичної компетентності здобувачів освіти, що є складовою основою національної безпеки в екзистенційному історичному протистоянні московії/росії.

Література:

1. Комунальний заклад «Балтський педагогічний фаховий коледж» : офіційна сторінка. URL: <https://www.bpu.edu.ua/> (дата звернення: 24.09.2025).
2. Про використання політичним режимом російської федерації ідеології рашизму, засудження засад і практик рашизму як тоталітарних і людиноненависницьких : Постанова ВРУ від 02.05.2023№ 3078-IX. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3078-20#Text> (дата звернення: 20.08.2025).
3. Про вчинення російською федерацією геноциду в Україні : Заява Верховної Ради України від 14.04.2022 № 188-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text>. (дата звернення: 21.08.2025).
4. Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу : Закон України від 21 серпня 2025 р. № 4579-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-20#Text> (дата звернення: 15.09.2025).
5. Про основи національного спротиву : Закон України від 16 липня 2021 р. № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення: 24.09.2025).
6. Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX ст. : Закон України від 01.07.2014 р. № 314-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-19#Text> (дата звернення: 16.09.2025).
7. Сморгевська О. О. Основи шкільної історичної освіти : навч. посібн. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2023. 100 с.
8. Український інститут національної пам'яті : офіційний веб-сайт. URL: <https://memory.gov.ua> (дата звернення: 28.08.2025).